

Vaizdo įrašo transkripcija

Kuo skiriasi biologinė lytis (*sex*) ir socialinė lytis (*gender*)?

Labas! Sveikinu žiūrinčius *Feministinius penktadienius* ar *Feministinius trečiadienius* ar kad ir kokia diena būtų. Šioje programoje nagrinėjame socialinius, politinius, ir medijų klausimus iš feministinės perspektyvos. Šiandien kalbėsime apie tai, kuo skiriasi biologinė ir socialinė lytis. Galbūt pagalvojote: „Kas? Maniau, kad tai yra beveik tapatūs dalykai.“

Jie iš tiesų yra labai skirtingi. Pradėkime nuo biologinės lyties... Jei suprantate, apie ką aš. Kai kalbame apie žmogaus lytį, mes įprastai ją nusakome biologiją.

Tai dviejų kategorijų arba dvinarė sistema, paremta žmogaus lytiniais organais, chromosomomis ir hormonais, kurie klasifikuoja žmones į biologinius vyrus (*male*) arba biologines moteris (*female*). Tai taip pat socialinė, teisinė, medicininė žmogaus kūno klasifikacija, kuri priskiriama žmogui gimus. Tai gali skambėti kaip gana paprasta mintis, bet gali būti ir problematiška. Bet apie tai pakalbėsime vėliau.

Socialinė lytis (*gender*) kita vertus yra šiek tiek painesnė. Tokia paini, kad socialinei lyčiai nagrinėti yra dedikuotos akademinų studijų sritys. Studijos skirtos aiškintis, kiek mūsų gyveninams svarbus socialinės lyties vaidmuo. Gal ką ir šokiruoja, bet aš studijuoju Moterų ir lyčių studijų programoje, taigi manau, kad socialinė lytis yra visiškai neįtikėtina.

Socialinė lytis apima daug dalykų. Socialinė lytis yra tai, kaip žmogus identifikuojasi. Ir tai, kas priskiriama mums gimus pagal mūsų kūnus. Kai gimsti, negali pasirinkti, kokios lyties būsi auginama(-as). Paprastai tariant, jei turi penį, tu esi berniukas, jei turi vaginą – mergaitė. Jei gimsti tarplytis, kaip vienas iš 2000 žmonių, tai reiškia, kad tavo lytiniai organai yra neaiškūs ar nesutampa su tradiciniu supratimu, kaip turi atrodyti vyro ar moters lytiniai organai. Tokiu atveju, o dažniausiai taip ir įvyksta, bus atliekama skubi operacija, kuri kūną padarys panašų ir atitinkantį vieną iš dviejų supratimų [vyrišką arba moterišką].

Visgi, socialinė lytis yra daug daugiau.. Socialinė lytis – tai socialinė kategorija. Ją sudaro vaidmenys, drabužiai, elgesys ir išraiškos, kurių tikimasi iš žmogaus, viską grindžiant nereikalingomis kategorijomis, kurios buvo apspręstos gimus.

Pvz., idėja, kad moterys yra puoselėjančios ir užjaučiančios, o vyrai kantrūs ir neemocingi. Šį klausimą aš labiau nagrinėju kitame vaizdo įrašė *Kas yra patriarchyja?* (*What is the patriarchy?*). Jei norite pažiūrėti, nuorodą rasite žemiau.

Apibendrinant,, yra dvi teorinės plėtotės apie tai, kas yra socialinė lytis. Viena – socialinė lyties konstrukcija, kai yra sukuriamos kategorijos ir joms priskiriama prasmė. Jei manai, kad socialinė lytis (*gender*) yra socialiai sukonstruota, iš esmės tiki, kad lytis sukuria mūsų visuomenę. Socialiniai konstruktai keičiasi priklausomai nuo laikų ir vietų.

Idėjos, kad lytis yra socialiai sukonstruota, įrodymu galėtume vadinti mūsų sampratą apie vyriškumą ir moteriškumą, kuri šiais laikais ženkliai skiriasi nuo to, kas buvo laikoma vyriškumu ir moteriškumu prieš šimtą ir net prieš penkiasdešimt metų.

Biologinis esencializmas kita vertus yra manymas, kad vyriškos ir moteriškos savybės yra neginčijamas faktas ir niekada nekinta. Pvz., esencialistinis požiūris apie lytis būtų toks – biologinis vyras yra natūraliai dominuojantis ir agresyvesnis už biologinę moterį, vien dėl biologinių savybių, o ne dėl sukurtų socialinių aplinkybių.

Aš asmeniškai atmetu daugumą esencialistinių idėjų, nes šis požiūris yra labai ribotas ir nesvarsto įvairių socialinės lyties niuansų. Kartais socialiniai produktai egzistuoja taip ilgai, kad jie atrodo natūralūs ir neginčijami, ir mes jų net nekvestionuojame. Savybės, priskiriamos biologiniams vyrams ir biologinėms moterims keitėsi keičiantis laikams ir nebuvo vienodos skirtingose kultūrose. Socialinė lytis yra labiau kintanti, nei mes iš jos tikimės.

Biologinis esencializmas praktiškai visiškai atmeta trans* ir ne-vienalyčių (*non-binary*) žmonių egzistavimą. Kai galvojame apie biologinę ir socialinę lytis, apie biologinę lytį praktiškai visada galvojame grynai fiziškai, o apie socialinę lytį (gender) kaip apie socialinį darinį. Tačiau pažvelgus atidžiau, net ir „biologinė“ lytis yra nebūtinai savaime suprantama ir nekintanti.

Fizinės savybės, kaip ir lytiniai organai, chromosomos, egzistuoja, bet lytis kaip kategorija yra socialinis darinys. Pvz., Senovės Graikija turėjo tik vienos lyties sistemą, moterys buvo laikomos „išvirkščiais vyrais“. O šiais laikais gydytojai po truputį ima keisti savo požiūrus apie lytis ir ima matyti tarplyčius žmones kaip dar vieną kategoriją.

Tad kodėl mes turėtume atlikti nereikalingas ir nepataisomas operacijas tarplyčiams kūdikiams, tik dėl to, kad jie pritaipytų prie netikslios dviejų lyčių sistemos, jei galime leisti patiems suvokti, kai užaugs?

Taip pat sistemai, kuri turėtų remtis biologija, užtenka tik pažiūrėti į paviršius ir nuspręsti: „O, tu turi penį, tu esi berniukas“, bet nesidomėti gilesne chromosomų kombinacija. Yra lyties chromosomų pakitimų, kuriems atsiradus, jie nebūtinai bus matomi iš fizinių žmogaus kūno savybių. Taigi parašykite, ką jūs manote. Komentaruose pasisakykite, kokios jūsų socialinės lyties patirtys.